

Wyrok z dnia 19 września 2002 r., II CKN 1312/00

Zwrócenie się przez dłużnika do wierzyciela o rozłożenie należności głównej na raty i zwolnienie z obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie może stanowić uznanie roszczenia (art. 123 § 1 pkt 2 k.c.) także wtedy, gdy proponowane porozumienie między stronami nie doszło do skutku.

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący)

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "Polskich Kolei Państwowych" – Centralnego Biura Rozrachunków Zagranicznych w B. przeciwko „P.P.”, spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 19 września 2002 r. na rozprawie kasacji pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 2 marca 2000 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

"Polskie Koleje Państwowe" wytoczyły powództwo o zasądzenie od pozwanej "P.P.", spółki z o.o. w P., kwoty 423 494,03 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 listopada 1998 r. tytułem wynagrodzenia za przewóz towarów (niezapłaconego przewoźnego).

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 12 sierpnia 1999 r., zasądzającego żadaną kwotę należności głównej z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 1998 r.

Podstawę obu wyroków stanowiło ustalenie, że "Polskie Koleje Państwowe" świadczyły usługi przewozowe na rzecz strony pozwanej, przewożąc cysterny z olejem opałowym. Odbiorcą cystern była spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

„P.” w P. Strona pozwana wskazała w listach przewozowych, że przewoźne zapłaci odbiorca przesyłki. "Polskie Koleje Państwowe" wydały przesyłkę spółce „P.” wraz z fakturami, których terminy płatności upływał w dniach 8 stycznia, 10 stycznia, 17 stycznia, 25 stycznia, 27 stycznia, 29 stycznia i 3 marca 1998 r. Faktury te opiewały łącznie na dochodzoną kwotę 423 494,03 zł. Odbiorca nie zapłacił żadnej faktury, w związku z czym "Polskie Koleje Państwowe" pismem z dnia 4 listopada 1998 r. wezwały stronę pozwaną jako swego kontrahenta do zapłaty dochodzonej kwoty do dnia 19 listopada 1998 r. Strona pozwana pismem z dnia 23 listopada 1998 r. zwróciła się do "Polskich Kolei Państwowych" z propozycją zapłaty należności, zgodnie z przedłożonym projektem porozumienia, w ratach i bez odsetek. "Polskie Koleje Państwowe" propozycji tej nie przyjęły, a po wytoczeniu przez nie w dniu 2 marca 1999 r. powództwa strona pozwana podniosła zarzut przedawnienia dochodzonych roszczeń.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że w świetle § 8-10 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 25 lutego 1997 r. w sprawie przewozu przesyłek towarowych (Dz.U. Nr 26 poz. 142 ze zm. – dalej "rozporządzenie"), strona pozwana jako wysyłający była zobowiązana zapłacić przewoźne, skoro go nie zapłacił wskazany w listach przewozowych odbiorca przesyłki. Ponadto Sąd Apelacyjny wskazał jako podstawę tego obowiązku art. 774 k.c. "Polskie Koleje Państwowe", zdaniem obu Sądów, nie miały obowiązku wstrzymania się z wydaniem przesyłki odbiorcy do czasu uiszczenia przewoźnego. W szczególności, takiego obowiązku nie da się wywieść z postanowień regulaminu przewozu przesyłek towarowych przez przedsiębiorstwo "Polskie Koleje Państwowe". Nie było również podstaw do uwzględnienia wniosków dowodowych pozwanej spółki zgłoszonych w piśmie procesowym z dnia 23 lutego 2000 r., zmierzających do wykazania, że odbiorca przesyłek działał w zamiarze wyłudzenia przewozu, jak też mających wykazać, czy "Polskie Koleje Państwowe" podjęły działania zmierzające do wyegzekwowania należności od odbiorcy. Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym, że strona pozwana w toku procesu nie zgłosiła żadnych roszczeń wzajemnych, które „mogłyby hamować lub ograniczać roszczenia” strony powodowej.

Sąd Apelacyjny podzielił też zapatrywanie Sądu Okręgowego o niedojściu do przerwania biegu przedawnienia dochodzonych roszczeń. Stosownie do art. 77 ust. 1 i ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (jedn. tekst:

Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601 ze zm. – dalej "Pr.przew."), roszczenie o zapłatę przewoźnego przedawnia się z upływem roku od dnia, w którym zapłata powinna nastąpić, przy czym bieg przedawnienia ulega zawieszeniu przez czas od dnia wezwania do zapłaty do dnia udzielenia odpowiedzi na wezwanie. Zestawienie tej regulacji z dokonanyymi w sprawie ustaleniami nakazywałoby zatem przyjąć, że terminy przedawnienia poszczególnych roszczeń, dochodzonych przez stronę powodową, upłynęły w dniach 28 stycznia, 30 stycznia, 6 lutego, 7 lutego, 14 lutego, 16 lutego, 18 lutego i 23 marca 1999 r., a zatem – z wyjątkiem ostatniego roszczenia – już przed wytoczeniem powództwa. Jednakże w dniu 23 listopada 1998 r. bieg przedawnienia dochodzonych roszczeń uległ przerwaniu wskutek uznania tych roszczeń przez stronę pozwaną. Pismo strony pozwanej z dnia 23 listopada 1998 r., skierowane do "Polskich Kolei Państwowych", stanowiło tzw. uznanie niewłaściwe, wchodzące w zakres hipotezy normy art. 123 § 1 pkt 2 k.c.

W skardze kasacyjnej pozwana spółka podniosła, że wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany z naruszeniem § 16 ust. 1 i 6 „Regulaminu Przewozu Przesyłek Towarowych przez przedsiębiorstwo Polskie Koleje Państwowe”, art. 381 k.p.c. oraz art. 123 § 1 pkt 2 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

Według przyjętej w orzecznictwie wykładni art. 393³ k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2000 r., podtrzymywanej w obecnym stanie prawnym, powołanie się w skardze kasacyjnej na naruszenie określonych postanowień ogólnych warunków umów bez wymienienia przepisów obowiązującego prawa, z których uchybieniem łączyło się – zdaniem strony skarżącej – naruszenie wskazanych postanowień ogólnych warunków umów, nie może być uznane za przytoczenie podstawy kasacyjnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1998 r., I CKN 774/97, OSNC 1999, nr 2, poz. 29, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2000 r., I CKN 970/98, OSNC 2001, nr 6, poz. 93). Dlatego zawarty w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia § 16 ust. 1 i 6 regulaminu przewozu przesyłek towarowych przez przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe” uchylał się spod kontroli kasacyjnej.

W świetle nie zakwestionowanego skutecznie przez stronę skarżącą stanowiska Sądu Apelacyjnego, wydanie przez "Polskie Koleje Państwowe" przesyłki odbiorcy nie było uzależnione od uprzedniej zapłaty przewoźnego przez odbiorcę. Zapłata przewoźnego miała nastąpić – zgodnie z ogólną zasadą

przyjmowaną w odniesieniu do umów o świadczenie usług – po odbiorze przesyłki, w terminach wyżej wymienionych. W tej sytuacji nie może odnieść skutku także zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 381 k.p.c. Wobec powyższego ustalenia Sądu Apelacyjnego, dowody zaoferowane przez stronę pozwaną w piśmie z dnia 23 lutego 2000 r. muszą być uznane za dotyczące okoliczności nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, u podstaw bowiem omawianego wniosku dowodowego leżało założenie, wywodzone przez stronę pozwaną z przyjmowanej przez siebie interpretacji regulaminu przewozu przesyłek towarowych przez przedsiębiorstwo "Polskie Koleje Państwowe", że strona powodowa nie mogła wydać przesyłki odbiorcy przed zapłatą przewoźnego. Sąd Apelacyjny trafnie zwrócił uwagę, że zaoferowane dowody mogłyby mieć znaczenie, co najwyżej, w wypadku zgłoszenia przez stronę pozwaną roszczeń wzajemnych.

Skarga kasacyjna nie podważyła więc istnienia roszczeń dochodzonych od strony pozwanej. Należy zaznaczyć, że do zapłaty przewoźnikowi wynagrodzenia jest zobowiązany przede wszystkim jego kontrahent, czyli wysyłający (774 k.c.). Obowiązku tego nie musi on wykonać oczywiście osobiście; w szczególności może się on wyręczyć odbiorcą przesyłki przez „przekazanie mu” zapłaty przewoźnego. Do tej właśnie możliwości nawiązuje § 8 ust. 5 rozporządzenia, wydanego m.in. na podstawie art. 56 ust. 1 Pr.przew., którego pkt 2, obowiązujący do dnia 31 grudnia 1998 r., upoważniał do uregulowania w drodze rozporządzenia „zasad i sposobu opłacania należności przewozowych”. Przekaz, o którym mowa, mógł nastąpić – inaczej niż przekaz na zasadach ogólnych (art. 921¹ i nast. k.c.) – tylko za uprzednią zgodą przewoźnika (odbiorcy przekazu). Dokonanie takiego przekazu, choćby był on przyjęty przez odbiorcę przesyłki (przekazanego), nie zwalniało wysyłającego z obowiązku zapłaty przewoźnego, wynikającego z umowy przewozu (zob. także art. 921⁵ k.c.). Również wypływający z art. 51 ust. 1 Pr.przew. obowiązek zapłaty przewoźnego przez odbiorcę, w razie przyjęcia przesyłki i listu przewozowego (zob. też art. 786 k.c.), nie łączy się ze zwolnieniem wysyłającego od obowiązku zapłaty przewoźnego, wynikającego z umowy przewozu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1999 r., II CKN 231/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 179). W świetle przedstawionego stanu prawnego i dokonanych w sprawie ustaleń zrozumiałe więc było skierowanie powództwa o zapłatę przewoźnego do strony pozwanej jako kontrahenta przewoźnika.

Chybione jest także podtrzymywane w skardze kasacyjnej twierdzenie o niemożliwości zakwalifikowania pisma strony pozwanej z dnia 23 listopada 1998 r. do "Polskich Kolei Państwowych" jako uznania przerywającego bieg przedawnienia dochodzonych roszczeń.

Według art. 123 pkt 2 k.c., bieg przedawnienia przerywa się przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje. Przyjmuje się, że celem uregulowania wyrażonego w tym przepisie jest ochrona zaufania osoby, której roszczenie przysługuje, wywołanego zachowaniem się zobowiązanego. Wskazanemu celowi omawianej regulacji odpowiada zaliczanie zarówno przez piśmiennictwo, jak orzecznictwo, do zdarzeń stanowiących uznanie także takich zachowań się zobowiązanego, które nie zmierzają do wywołania skutku prawnego w postaci przerwania biegu przedawnienia – nie są więc czynnościami prawnymi – ale wskazują na świadomość zobowiązanego istnienia roszczenia i mogą przez to uzasadniać przekonanie uprawnionego, że zobowiązany uczyni zadość jego roszczeniu. Należy przyłączyć się do poglądu, kwalifikującego tego rodzaju uznanie, nazywane "uznaniem niewłaściwym", jako oświadczenie wiedzy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z dnia 30 grudnia 1964 r., III PO 35/64, OSNC 1965, nr 6, poz. 90 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1997 r., II CKN 46/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 143).

Nie sposób zaakceptować wyrażonego w skardze kasacyjnej zapatrywania, kwestionującego dopuszczalność kwalifikowania pisma strony pozwanej z dnia 23 listopada 1998 r. jako uznania, na tej podstawie, że przedstawiony w nim projekt porozumienia co do zapłaty przewoźnego nie został przyjęty przez stronę powodową. W piśmiennictwie trafnie zwrócono uwagę, że wyrażony w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1957 r., 1 CR 589/56 (OSN 1959, nr 3, poz. 68), pogląd uzależniający możliwość zakwalifikowania zachowań dłużnika zmierzających do zawarcia umowy z wierzycielem jako uznania od skutecznego zawarcia tej umowy, jest nie do pogodzenia z objęciem hipotezą normy art. 123 § 1 pkt 2 k.c. także niebędących czynnościami prawnymi oświadczeń wiedzy.

Kwalifikacja pisma strony pozwanej z dnia 23 listopada 1998 r. jako uznania zależała, według prawidłowej wykładni art. 123 § 1 pkt 2 k.c., od odpowiedzi na pytanie, czy z pisma tego wynikało, że strona pozwana była świadoma istnienia dochodzonych w sprawie roszczeń. Na pytanie to nasuwała się odpowiedź pozytywna. Jednoznacznie wskazywała na to treść przedstawionej w piśmie

propozycji, sformułowanej – według oświadczenia strony pozwanej – przez osobę do tego upoważnioną przez zarząd. Przyznana przez stronę pozwaną okoliczność, że propozycja zawarta w piśmie z dnia 23 listopada 1998 r. została złożona w imieniu strony pozwanej przez osobę do tego upoważnioną przez zarząd, zwalniała od rozważania kwestii, czy w przypadku osób prawnych uznanie roszczenia w postaci oświadczenia wiedzy musi być dokonane przez organ lub przedstawiciela, jak przyjęto w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 1995 r., III CZP 39/95 (OSNC 1995, nr 9, poz. 120), czy też nie jest to konieczne, jak się przyjmuje w najnowszej literaturze przedmiotu.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.